

KYRKAN OCH SAMBOSKAPET

(Kolumn ÅU 29.5.97)

Debatter i dagspressen är ofta kuriösa fenomen: ett slags uppvisningar i konsten att tala förbi varandra. Deltagarna verkar sällan angelägna att förstå hur motparten tänker.

Man frågar sig inte hur det kommer sig att någon kan hysa dessa åsikter, om de nu en gång är så befängda som man vill låta påskina. Men förstår man inte sin motpart kan man inte heller få honom på andra tankar. Och kanske är det inte heller det man vill göra, kanske skriver man debattinlägg enbart för att signalera till sina meningsfränder att man har de 'rätta' åsikterna. Eller helt enkelt för att avreagera sig, 'släppa ut ånga'.

Å andra sidan (kanske just därför) kan tidningsdebatter vara intressanta illustrationer till, hur betydelser och synsätt gradvis förskjuts.

I särskilt hög grad gäller det här, tycker jag, debatter om kyrka och religion (vilket, som jag ska försöka visa, inte alls är samma sak). Ett färskt exempel är den s.k. debatt som utlöstes av, att kyrkoherden i Hangö tillhöll församlingens kaplan att hon borde gifta sig med sin sambo. I ett par veckors tid fåktades det i insändarspalterna med magiska formler som 'tolerans' och 'privatliv', sedan lade sig allt till ro igen. Man kunde ha skrivit de flesta av inläggen i förväg (ja, man kunde tänka sig att redaktionerna skulle tillhandahålla färdiga insändarformler - 'liberal i sambofrågan', 'konservativ i fråga om homosexualitet' osv, som man kunde beställa och signera).

*

Jag vill inte ställning i sakfrågan, den angår mig helt enkelt inte, men jag tycker inte att det är särskilt svårt att förstå kyrkoherde Helander. För en enskild troende som står i beråd att låta viga sig är det kanske inte tillfredsställande att veta, att den person som förrättar vigseln själv ler i mjugg åt hela spektaklet. För honom är det kanske en skillnad mellan att vigas av en präst och att vigas av en fartygsbefälhavare eller en borgmästare. I de senare fallen spelar det ingen roll vad vigselförrättaren själv tänker, så länge hon har de rätta fullmakterna och behärskar de juridiska formerna.

Och givetvis: för många av dem som väljer kyrklig vigsel idag spelar det på samma sätt ingen roll vad prästen anser om det hela. För dem är det inte fråga om en religiös ceremoni. Man gifter sig i kyrkan av estetiska och sentimentala skäl: 'för stämningens skull'. Prästen är bara en ämbetsman och det hela är närmast att förlikna vid ett slags kostymbal: när prästen förrättar en vigsel är hon lika litet en verklig själasörjare som Börje Lång när han deltar i en historisk

kavalkad verkligen är Per Brahe. (Å andra sidan kan, tror jag, respekten för det religiösa få många att välja civil vigsel - liksom den kan få många att skriva ut sig ur kyrkan.)

*

Det sägs också att man måste vara tolerant mot olika samlevnadsformer (helt riktigt), och att det vore ett intrång i kaplanens privatliv om man krävde att hon måste gifta sig (eller leva i celibat). Men begreppet privatliv har inte en gång för alla given innebörd: vad vi kallar 'privatliv' uttrycker vår syn på en människas yrkesroll. Ju betydelsefullare vi anser rollen vara, desto mindre är den sfär vi är benägna att benägna att kalla privat. Vi skulle inte vara lyckliga över att ha en president som tillbringar all sin fritid på krog eller kasino. Vi väntar oss att riksförlikningsmän inte misshandlar sina familjer, åtminstone inte offentligt, och att ledamöter av Högsta domstolen eller skattestyrelsens chef inte har familjemedlemmar som ägnar sig åt kvalificerat skattefusk. Det här är inte intolerans: de här posterna har en symbolisk betydelse, och de som innehar dem håller vårt förtroende för den politiska maktutövningen som sin gisslan.

Om man tycker att inställningen till den kristna läran är prästens ensak, så är det här framför allt ett mått på, hur mycket prästrollen förlorat i betydelse. Ingen förstår egentligen längre vad det är att vara präst. (Med tanke på det är det kanske inte så förvånande att Teologiska fakulteten vid Åbo Akademi haft svårt med nyrekryteringen.)

*

Dagens finländare har en kluven inställning till kyrkan: man är mån om att få dess välsignelse för sitt eget sätt att leva. Men skulle kyrkan dröja med välsignelsen, ja, då är den förstockad. Fast ibland - t ex i fråga om söndagsöppet - önskar sig de flesta att kyrkan ska bromsa utvecklingen. Kort sagt: vi fogar oss gärna efter kyrkans auktoritet - så länge den tycker som vi.

Man kunde fråga sig i vilken utsträckning kyrkan för vår tids människor fortfarande är en *religiös* institution. Det är väl sannolikt, att många av dem som ställer krav på vad kyrkan ska anse, sällan själva går i kyrkan.

Ungefär samtidigt med Hangöfallet stod det i tidningarna att man vid ett sjukhus i Helsingfors planerade att ge icke-rökare företräde vid tjänstetillsättningar. Motiveringen var, att om t ex en läkare uppmanar sin patient att sluta röka, så ekar det ihåligt ifall hon själv är rökare. Också det förslaget väckte en del protester, fast betydligt mindre än kyrkoherdens ingripande i Hangö, och framför allt var det ingen som såg en koppling mellan de två fallen. Det var ingen

som kom på tanken, att en vigselceremoni skulle eka ihåligt om man vet att den som förrättar vigseln inte själv tror på det hela.

För många av vår tids människor är kanske hälsokulten det närmaste man kommer ett religiöst förhållningssätt.